

Elfeledett konfliktusok

#1: Szomália

Földünk elfeledett válságzónáiról szóló cikksorozatunk első részében igyekszünk utána járni annak, miért is aggatják a kelet-afrikai országokra oly' sokszor a „bukott állam” jelzőt. Hogyan jutott el az ország a humanitárius katasztrófáig és vajon milyen tragikus esemény következtében vonta ki katonáit az Amerikai Egyesült Államok a térségből?

A mai Szomália területe az egykori Brit és Olasz Szomáliföld egyesülése által alakult ki. A függetlenséget követő 9 évnyi civil kormányzás után a Muhammad Siad Barre tábornok által levezényelt hatalomátvétellel Szomáliában szocialista vezetés került hatalomra, Barre vezetése alatt. Az ipari létesítményeket államosították, a tábornok pedig a saját klánja emberit jutatta a fontosabb kormányzati pozíciókba. Igyekezett a rivális csoportosulásokat egymással szemben kijátszani, elterelve ezzel a figyelmet az ország komoly gazdasági problémáiról. A megosztó és elnyomó uralom lázadásokhoz vezetett, az északi területek pedig Szomáliföld néven kikiáltották a függetlenségüket (aminek létezését a mai napig egy ország sem ismerte el). A diktátor 1965-től 16 éven át irányította az országot, egészen 1991-ig. Ebben az évben polgárháború tört ki, anarchia vette kezdetét, Barre pedig menekülni kényszerült. A déli területek polgárháborúba sülyedtek, egyedül Szomáliföld rendelkezett működő kormánnyal. Dél-Szomáliában 1991 és 1992 között folyt a legvéresebb háború a klánok között bizonyos területek fennhatóságáért. A folyók menti terek lepusztultak, a föld megművelése lehetetlenné vált. Hétről hétre, hónapról hónapra egyre több menekült hagyta el az országot Kenya és Etiópia felé. Szomáliából bukott állam lett.

Az 1992-1995 közötti periódus a nemzetközi beavatkozás időszaka volt, legfőképpen Mogadishuban. A civilek ellen elkövetett erőszakos bűncselekmények, gyilkosságok és sok százezer szomáliai éhezése végül az Egyesült Nemzetek Szervezetét (ENSZ) beavatkozásra kényszerítette (UNOSOM misszió). Az Amerikai Egyesült Államok vezetésével békefenntartó misszió vette kezdetét az országban az élelmiszerbiztonság fokozása érdekében. Tekintve, hogy a segélyszállítmányok célba juttatása a fegyveres banditák, útonállók miatt szinte lehetetlenné vált, a külföldi katonáktól várták a helyzet stabilizálását. A küldetés hatáskörét a későbbiekben kiterjesztették, a jog uralmát és a polgári kormányzás visszaállítását tűzve ki célul. Ez azonban tragédiák sorozatához vezetett. A szomáliai nép először szívesen fogadta a kontingenseket, később azonban egy Mohamed Farrah Aidid nevű hadúr elhitette velük, hogy a nyugatiak keresztény hitre akarják őket téríteni. Számos ENSZ-katona, közülük 31 amerikai vesztette életét a fegyveres harcok közben. A leghírhedtebb összecsapásban, az ún. Mogadishu-i csatában (1993. október 3.) 19 amerikai katona vesztette életét az Aidid elfogására kitervelt akció közben (A Black Hawk Down – Súlyom végveszélyben című film ezen eseményeket dolgozza fel). A feldühödött szomáliaiak a holttesteket megkövezték, végighurcolták a város utcáin. Az Egyesült Államok közvéleménye még mindig a vietnámi

háború hatása alatt volt, nem tudtak és nem is akartak még több amerikai áldozatot elviselni. Clinton elnöknek lépnie kellett. A történetek következményeként 1995 márciusára nemzetközi koalíció teljesen visszavonta békefenntartó csapatait az országból, rábízva az afrikai vezetőkre a rendezés feladatát. Az ország ismét káoszba süllyedt. Az ENSZ továbbra is igyekezett élelmiszersegélyt küldeni Szomáliába, de a politikai helyzet változatlan maradt. Az 1990-es években tehát Szomália legitim kormányzat nélkül létezett. Az állam több területe függetlennek nyilvánította magát, növelve ezzel a megosztottságot és a bizonytalanságot. A '90-es évek végére a hadurak által kijelölt határok valamelyes stabilizálódtak, némiképp enyhítve ezzel a válságon. 2000-ben ugyan felállítottak egy átmeneti kormányt, de az rövid időn belül életképtelennek bizonyult. Egyre inkább elfogadottá vált az a nézet, miszerint (az ENSZ koordináló tevékenysége mellett) az Afrikai Unió beavatkozására lenne szükség.

Az 1998-tól 2006-ig tartó időszakban az ország számos területe autonómiaköveteléseknek adott hangot. Az északi Puntland ideiglenes függetlenséget kiáltott ki 1998-ban, de kijelentette, hajlandó részt venni egy központi kormány létrehozását célzó békefolyamatban. Önállósodni kívánt rajtuk kívül a déli Jubaland és Galdmudug is. Ezen időszak alatt számos kísérlet volt a megbékélésre, kisebb-nagyobb sikerrel. Ennek eredményeképp 2004-ben felállítottak egy újabb ideiglenes szövetségi kormányt, ám a hadurak uralmát és az erőszak terjedését ennek léte sem nem tudta megakadályozni. A kormányt a kenyai Nairoiban alapították, tekintve, hogy a helyzet Szomáliában rendkívül kaotikus volt. 2006-ban döntött úgy a kormányzat, hogy Baidoa városába helyezi a központot, innen próbálja meg irányítani az országot.

2006-ban egy koalíció formálódott a mogadishu-i hadurak között a felemelkedőben lévő és egyre több hatalmat nyerő radikális iszlamista szervezet, az Islamic Courts Union (ICU) ellen. A szerveződés a második mogadishu-i csatában megszerezte a főváros feletti irányítást. Nem kellett sok idő, hogy Puntland és Jubaland területein is megjelenjenek. Hamarosan nyílt háború alakult ki az iszlamisták és az ideiglenes kormány között. Több kisebb-nagyobb csata után és a szövetségi erők oldalán beavatkozó etióp csapatoknak köszönhetően az ICU meghátrált, vezetői pedig lemondtak. A jelenleg Szomáliában és a kenyai határ mentén támadásokat végrehajtó Al-Shabaab terrorista csoport a fentebb említett ICU radikális ifjúsági szerveződéséből nőtte ki magát.

2007-ben az Amerikai Egyesült Államok újra beavatkozott a háborúba. Légicsapásokat hajtott végre annak érdekében, hogy likvidálják az ICU szervezetébe ágyazódott Al Kaida sejteket. Meg nem erősített információk szerint amerikai tanácsadók a háború kezdete óta szolgálatot teljesítettek az országban, az elnök pedig hadihajókat is küldött a szomáliai partokhoz. Az ICU visszavonulása után gerillaháborúba kezdett az etióp és szomáliai erők ellen, a háború végét követően pedig országszerte folytatódtak az etnikai villongások.

A biztonság stabilizálása érdekében az Afrikai Unió megkezdte az AMISOM elnevezésű békefenntartó misszióját. Közel 8000 katona (számuk ma meghaladja a 22 ezret) érkezett Szomáliába az elért eredmények konzerválása érdekében. A misszióban napjainkban Burundi, Nigéria, Uganda, Sierra Leone, Djibouti, Kenya és Ghána vesz részt. A

mandátumuk 2007 januárjától kezdődően eredetileg hat hónapra szólt, ezt 2014-ben az ENSZ Biztonsági Tanácsa 2015. november 30-ig meghosszabbította. Az AMISOM azonban a kijelölt dátum után is támogatja a nemzeti kormányt annak érdekében, hogy a 2016-ra kitűzött választások és az alkotmányról való népszavazás zavartalan legyen.

Az ország jelenlegi államformája szövetségi köztársaság, miniszterelnöke pedig a 2012-ben megválasztott Hassan Sheikh Mohamud.

Telek Szilvia

Forrás:

Afrika Tanulmányok. Szomália (<http://www.afrikatanulmanyok.hu/htmls/szomalia.html> utolsó megtekintés: 2016. január 15.)

New World Encyclopedia. Somali Civil War

(http://www.newworldencyclopedia.org/entry/Somali_Civil_War utolsó megtekintés: 2016. január 16.)

Global Security. Somalia (<http://www.globalsecurity.org/military/world/war/somalia.htm> utolsó megtekintés: 2016. január 18.)

U.S. Department of State. Somalia (<http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/2863.htm> utolsó megtekintés: 2016. január 18.)

Elfeledett konfliktusok

#2: Dél-szudáni Köztársaság

Cikksorozatunk második részében a Dél-szudáni Köztársaságban kialakult polgárháborús állapotot, a humanitárius válsághelyzetet, valamint a rendezés lehetőségeit vesszük górcső alá. Mennyi esélye lehet az országnak, hogy Földünk legújabb államaként egyben a legújabb bukott állam is legyen egyszerre?

Az ország 1899-ben, közel 30 évnyi egyiptomi uralom után került az Egyesült Királyság fennhatósága alá. Szudán függetlenségének kikiáltása 1956-ban történt, Dél- Szudán pedig 2011-ben vált önálló állammá. Azonban a kettéváláshoz vezető út nem volt konfliktusoktól mentes. 1955 és 1972, majd 1983-2005 között polgárháború sújtotta a területet. Az utóbbi, több mint húsz évig tartó vérontás 2 millió áldozatot követelt. A halálos áldozatokon kívül 4 millió ember vált menekültté.¹

A változást a 2005-ös év hozta el. A felek béke megállapodást kötöttek, mely értelmében Dél-Szudán autonóm tartománnyá vált. A megállapodás tartalmazott egy rendelkezést,

---

¹ South Sudan Profile. The BBC (<http://www.bbc.com/news/world-africa-14019202> utolsó letöltés: 2015. november 23.)

miszerint kiírásra kerülhet a terület függetlenedéséről szóló népszavazás. A végső időpont kitűzésére 2009-ben került sor, a referendum pedig 2 évvel később, 2011 januárjában zajlott le. Összesített adatok szerint 3.873.406 fő járult az urnákhoz. Ezen a napon a lakosság egyértelműen kinyilvánította az akaratát: 98,83%-uk voksolt az elszakadás mellett.² A függetlenség kikiáltása 2011. július 9-én történt meg. Az új államot legelőször Szudán ismerte el, ahova Salva Kiir, Dél-Szudán első elnöke ez év októberében tette meg első hivatalos látogatását. Megállapodott az elnökkel, hogy a függetlenedésből adódó vitás kérdéseket közös bizottságok felállítása útján fogják megoldani, ugyanakkor napjainkig sem tisztázott témakör például az olajbevételek elosztása. Tekintve, hogy az ásványkincsek Dél-Szudán területén találhatóak, az exporthoz szükséges infrastruktúra és technológia pedig Szudánban, a két ország egymásra utaltsága megkérdőjelezhetetlen. Az olajvezeték használati díjáról nem tudtak megállapodni, ezért Dél- Szudán 2012 februárjában leállította az északi vezetéken történő olajexportját. Tekintve, hogy az ország szinte teljes egészében az ásványkincsekre támaszkodik, teherautókkal próbálták meg a napi export egy részét valamelyik kelet-afrikai kikötőbe szállítani. Hosszú távon azonban ez vállalhatatlan megoldás volt.³

Az önálló állammá válás pillanatától kezdve folyamatosan etnikai villongások zajlottak az ország területén. 2011 augusztusában az Egyesült Nemzetek Szervezete (ENSZ) jelentései szerint 600 ember vesztette életét Jonglei tartományban, Unity-ben pedig fegyveresek legalább 75 embert mészároltak le. 2012 elején Jonglei-ben közel 100 000 ember kényszerült elhagyni az otthonát a rivális etnikai csoportok összecsapásai következtében.

2012-ben a határviták szintén kiéleződtek, leginkább az olajnyerő helyek hovatartozása miatt. Mindkét fél fegyveres erőket küldött a határra, a feszültség az ország függetlenedésének első évfordulójára sem csökkent. Előrelépésnek számított, hogy etiópai megbeszélésük eredményeként a két ország vezetői megállapodtak a kereskedelmet, az olajipart és a biztonságot érintő kérdéskörökben. Döntöttek egy puffer zóna és egy demilitarizált övezet létrehozásáról, azonban a határvita megoldatlan maradt. 2013 decemberében kiújult a konfliktus a felek között. Salva Kiir Riek Machar-t (a korábbi alelnököt) puccskísérlettel vádolta.⁴ A harcok a fővárosban, Jubában kezdődtek, de hamarosan az ország jelentős részére kiterjedt az erőszakhullám. Kiir elnök támogatói a nuereket támadták (ebből a csoportból származik Machar), a volt alelnök emberei Salva Kiir népét, a dinkák kiirtását tűzték ki célul.⁵

2015 augusztusában az akkor már 20 hónapja tartó konfliktust békeszerződés zárta le, ami azonban instabil alapokon fekszik. A tárgyalások résztvevői között számos ország mellett a kormányközi Fejlesztési Hatóság is képviseltette magát. Salva Kiir elnöknek a folyamat kezdetétől komoly aggályai voltak a megállapodást illetően, de az Amerikai Egyesült Államok

---

² Results for the Referendum of Southern Sudan. Southern Sudan Referendum (<http://southernsudan2011.com/> utolsó letöltés: 2015. november 23.)

³ Illés Zoltán (2012): Az EU és tagországainak szerepvállalása Dél-Szudánban. *Afrika tanulmányok*. VI.évf. 1.sz pp13-26

⁴ Kulish, Nicholas (2014). "New Estimate Sharply Raises Death Toll in South Sudan". *The New York Times* (http://www.nytimes.com/2014/01/10/world/africa/new-estimate-sharply-raises-death-toll-in-south-sudan.html?_r=0 utolsó letöltés: 2016. január 13.)

⁵ <http://www.responsibilitytoprotect.org/index.php/crises/crisis-in-south-sudan>

hamar világossá tették számára, hogy semmilyen változtatást nem fogadnak el a megállapodás szövegében. Kiir nyomás alatt írta alá a dokumentumot, mely szerinte „kikényszerített békét” eredményez és „egyenes út a rezsiváltásig”.⁶ Ugyanakkor a béke aláírása nem változtatott számottevően az országban kialakult kaotikus állapotot.

Elfeledett konfliktusok

#3: Nyugat-Szahara

Cikksorozatunk harmadik része egy olyan területet mutat be, melynek birtoklásáért évtizedeken át három ország is harcolt, és melynek státusa az 1970-es évek óta nem tisztázott. Nyugat-Szahara népe pedig a mai napig nem látja a szuverenitás kivívásához vezető hosszú út végét.

A túlnyomó részt sivatagi homokdűnék alkotta észak-afrikai terület az Atlanti-óceán partján fekszik, északról Marokkóval, délről Mauritániával, keletről pedig Algériával határos. Az eredetileg berber törzsek által lakott Nyugat-Szaharában 1884-ben spanyol hódítók kezdték meg a gyarmatosítást, amit teljesen csak 1936-ra fejeződött be. A kolóniát Spanyol-Szaharának nevezték el, az ásványkincsek (pl. foszfát) felfedezése után pedig fokozatosan felértékelődött a spanyolok számára. Az őslakosok (szaharávik) azonban az 1960-as évektől politikai mozgolódásba kezdtek. Megalapították a Szaharai Felszabadítási Mozgalmat, mely a Harakat Tahrir elnevezésű, illegálisban működő szervezet volt. A szerveződés békés tüntetéseket szervezett a nyugat-szaharai területek függetlenségének kivívásáért, mivel a spanyolok az 1970-es években hivatalosan is országukhoz tartozó tartománnyá szándákozták szervezni Nyugat-Szaharát. A tüntetéseket a spanyolok leverték, ami tucatnyi áldozattal és bebörtönzésekkel, deportálásokkal járt.

1973-ban El-Válid Musztafa létrehozta a Polisario szervezetet. (Népi Front Saguia el Hamra és Rio de Oro Felszabadításáért), ami már fegyveres akciókat tervezett a függetlenség kivívásáért. Számos esetben támadtak spanyol katonai ellenőző pontokra, azonban az Egyesült Nemzetek Szervezete (ENSZ) az események hatására felállított vizsgálóbizottsága arra a megállapításra jutott, hogy a Polisario felszabadítási frontként és nem terrorszervezetként működik. 1974-ben Spanyolország erőteljes támogatásával megalakult a Szaharai Nemzeti Egységpárt (PUNS), melynek programjában szerepelt az önrendelkezés kivívása, azonban a szomszédos államok területi követeléseit rendre elutasította. Mivel a párt a spanyolokkal karöltve kívánta céljait megvalósítani, a fegyveres felkelést elutasította. A gyarmattartó hatalom - miután 1973-ban autonómiát, majd önrendelkezési jogot adott a területnek - 1976- ős kivonulásával együtt a szervezet is megszűnt létezni.

A gyarmattartók távozása után Marokkó elszántan próbálta bizonyítani a történelmi jogát a terület felett való fennhatóság elnyerése érdekében. Az uralkodó, II. Hasszán fegyveres

---

⁶James Copnall: South Sudans's unwanted peace agreement. African Arguments.

(<http://africanarguments.org/2015/08/27/south-sudans-unwanted-peace-agreement/> utolsó letöltés: 2015.november 23.)

beavatkozásra is képes lett volna Nyugat-Szahara birtoklásáért és „Nagy Marokkó” létrehozása érdekében, melynek ötlete egy 50-es években aktív politikustól eredt. Alall el-Fassi szerint Mauritánia egésze, valamint Algéria bizonyos területei szintén a Marokkói Királyságot illetnék, visszaállítva így a letűnt Almoravida birodalmat. Azonban Mauritánia 1960-ban függetlenné válása és az Algériával három évvel később kitört határ háború következtében az ezen területekre vonatkozó igények hamar elszálltak, de a nyugat-szaharai fennhatóság vágya töretlen maradt. A királyság a Nemzetközi Bírósághoz fordult a terület visszacsatolása reményében. A Bíróság 1975 októberében meghozott ítélete szerint azonban Marokkó bizonyítékai nem elégségesek a közös történelmi múltra vonatkozóan, majd Mauritánia követelését is elutasította, mivel az állam soha semmilyen központi hatalmat nem gyakorolt a terület felett. II. Hasszán marokkói uralkodó az ítélet után 350.000 fős békés menetet indított Nyugat-Szahara irányában. Az ún. Zöld menet burkolt célja a terület megszállásra való előkészítése volt. A 300 ezer emberből és katonai egységekből álló menettel Hasszán nyomást akart gyakorolni Spanyolországra a terület irányítását illetően (bár a hivatalos álláspont szerint a menetet az emberek spontán felháborodása váltotta ki). Ennek eredményeképp 1975. november 14-én Spanyolország, Mauritánia és Marokkó között megszületett a madridi hármass egyezmény, melynek értelmében a marokkói csapatok elfoglalhatnák Nyugat-Szahara felső kétharmadát, a déli területek pedig Mauritánia fennhatósága alá tartoznának. Az Algéria támogatást élvező Polisario heves ellenzését fejezte ki a döntéssel kapcsolatban, hiszen a saharáviknak csak a teljes függetlenség lett volna elfogadható. Ennek kifejezésékképp a spanyolok 1976-os kivonulása után kikiáltották a Szaharávi Arab Demokratikus Köztársaságot. 1979-ben békemegállapodást kötöttek Mauritániával, aki lemondott a déli területekről (amit Marokkó azonnal annektált). Az Afrikai Egységsszervezet (ma: Afrikai Unió) a köztársaság kikiáltása után nem sokkal felvette Nyugat-Szaharát a tagjai közé. Marokkó tiltakozása kifejezésékként kilépett a szervezetből és a mai napig nem tagja az Afrikai Uniónak.

1991-ben, 16 évnvi háborúskodás után a Polisario és a Marokkói Királyság tűzszüneti megállapodást írt alá, melynek értelmében népszavazás kiírásáról döntöttek a saharávik között. Ez a referendum a mai napig nem történt meg. A 2001-es Baker terv szerint a saharávik először egy Marokkón belüli autonóm kormányzatról, majd átmeneti időszak után a függetlenségről dönthettek volna. Hasszán királynak azonban semmilyen olyan népszavazási kísérlet nem jöhetett szóba, ami a sivatagi területek függetlenségéről szól.

Napjainkban Marokkó Nyugat-Szahara 80%-át birtokolja, a maradék felett a Polisario gyakorol hatalmat. A Szaharávi Arab Demokratikus Köztársaságot 45, túlnyomó többségben afrikai ENSZ-tagállam ismeri el. A marokkói megszállás elől elmenekült saharávi nép pedig közel négy évtizede algériai sáttortáborokban várja, hogy visszatérhessen a szülőföldre.

Telek Szilvia

Források:

- BBC News (<http://www.bbc.com/news/world-africa-14115273>)
- Besenyő János: Nyugat-Szaharai konfliktus – az önállósodási küzdelem kezdete , a Nemzetközi Bíróság döntése és a „Zöld Menet” (<http://www.kulvilag.hu/2009/02/besenyoy.pdf>)
- Permanent Mission of the Kingdom of Morocco to the United Nations Office and other international organizations in Geneva (<http://www.mission-maroc.ch/en/pages/251.html>)